

3. Реалії Д., Горбатенко С. «Для них згвалтування – це зброя». Три дослідниці розповідають, що дізналися про сексуальні злочини військ РФ в Україні. *Radio Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zgvaltuvannia-armija-rf-zvit/32918550.html> (дата звернення: 05.05.2024)

4. Матюшкова Т. П. Тактика допиту потерпілих-жінок від насильницьких злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2006. 20 с.

*Михайліченко Тетяна Олександрівна,
старша наукова співробітниця Науково-дослідного
інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України,
кандидат юридичних наук, доцентка*

СКОРочЕННЯ МЕРЕЖІ ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я

Коли говорять про порушення права на безоплатну медичну допомогу, найчастіше згадуються численні справи про вимоги оплати пацієнтами тих чи інших медичних послуг. У той же час Кримінальний кодекс (далі – КК) України передбачає у ч. 2 ст. 184 як кримінальний проступок незаконне скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я. Однак, дане положення de-facto є мертвим.

Дослідження судової практики в Єдиному державному реєстрі судових рішень засвідчило, що воно не містить жодного вироку щодо незаконного скорочення медичних закладів. У той же час є Постанова Верховного Суду від 13 грудня 2019 року у справі № 461/1824/15-а, якою було визнано протиправною та скасовано ухвалу Львівської міської рад, що передбачала утворення госпрозрахункових відділень стоматологічної допомоги дорослому населенню м. Львова [1].

Водночас контент-аналіз публікацій у ЗМІ засвідчив, що питання про скорочення державних і комунальних закладів охорони здоров'я не втрачає актуальності [2; 3; 4]. Однак, хто ж є суб'єктом даного кримінального проступку? Відповідно до науково-практичних коментарів – це службова особа відповідного органу виконавчої влади, до компетенції якої належить забезпечення існування мережі медичних закладів [5, с. 200; 6, с. 563]. Важливо при цьому, що «не будь-яке скорочення мережі державних та комунальних закладів охорони здоров'я, у яких медична допомога надається безоплатно, утворює склад» досліджуваного кримінального проступку [6, с. 562]. Таким чином, маємо ситуацію, що з одного боку, відповідно до ст. 14 Основ законодавства України про охорону здоров'я мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я формується з урахуванням планів розвитку госпітальних округів, потреб населення у

медичному обслуговуванні, необхідності забезпечення належної якості такого обслуговування, своєчасності, доступності для громадян, ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. При цьому існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. А з іншого боку, у цій же ст. 16 Основ органи місцевого самоврядування здійснюють планування розвитку мережі закладів охорони здоров'я комунальної форми власності, приймають рішення про створення, *припинення, реорганізацію чи перепрофілювання* закладів охорони здоров'я з урахуванням затвердженого у встановленому порядку плану розвитку госпітального округу. Таким чином, у випадках будь-якого скорочення (припинення, реорганізація чи перепрофілювання) не приватних медичних установ, такі дії мали б перевірятися правоохоронними органами. Однак, така діяльність не проводиться.

У результаті ж маємо говорити, що у разі скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я йдеться про (не)доступність медичної допомоги, а отже, про порушення конституційного права людини на життя та здоров'я. Особливо гостро це питання постає з урахуванням повномасштабного вторгнення по повоєнній відбудови України.

Право на доступність у Європейській хартії прав пацієнтів визначається як «рівний доступ для всіх без дискримінації за ознаками наявності фінансових ресурсів, місця проживання, виду захворювання або часу звернення за допомогою» [7]. Вагомим видається і положення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р., де доступність визначається як забезпечення рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг, як у міських, так і в сільських районах [8]. Заслужує на увагу й прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення доступності медичної та реабілітаційної допомоги у період дії воєнного стану» від 29.07.2022 № 2494-IX, де велика увага приділяється питанням фізичної доступності медичних установ.

Аналіз наукових доробків також засвідчив, що питання про доступність починається з питання про фізичну доступність медичних установ (див. роботи М.І. Максимович, Н.А. Литвин [9, с. 331], І.Я. Сенюти [10, с. 280], О.М. Соловйової [11, с. 112] та інші).

І якщо, як відмічається дослідниками, наразі «найбільш дієвий механізм доступу до медичної допомоги виявляється дистанційний, до якого можна віднести засоби телемедицини. Вони дозволяють забезпечувати доступ домедичної допомоги в екстремальних умовах. У переважній більшості відбуваються ініціативи щодо проведення лікувально-діагностичних консультацій у соціальних мережах або месенджерах, що є доречним з огляду на ситуацію в країні» [9, с. 332]. Однак, лише дистанційне консультування не є ефективним, якщо відсутнім є доступ до медичної продукції. Це ще одна, суміжна проблема. Як засвідчив сумний досвід останніх років, стало масштабне скорочення мережі державних і комунальних аптек. Хоча про потенційні

негативні наслідки скорочення ще до повномасштабного вторгнення застерігав В.М. Пашков [12; 13; 14].

Публікації про це були і в ЗМІ. Приміром, ще у 2014 р. писалося, що «Кількість комунальних аптек на Львівщині різко скорочується. За розрахунками Міністерства охорони здоров'я, їх має бути одна на 20 тис. населення. Львівська область має 56 таких закладів. А мешканців тут 2,6 млн. Тобто комунальних аптек вдвічі менше норми», при цьому зі слів експерта «Саме обласна рада несе відповідальність за те, щоби мешканці області були забезпечені доступними і якісними препаратами» [15]. Як наслідок, вже в перші ж місяці окупації українських територій загострилася гуманітарна криза, зокрема, масово не вистачало лікарських засобів. Причин цього звісно ж багато, однак серед них є й проста відсутність державних і комунальних аптек та аптечних складів, адже мережі приватних аптек зазвичай не мають значних запасів лікарських засобів. Тому швидко виник їх дефіцит.

Отже, підводячи підсумки, слід відмітити, що скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я, а також аптек і їх складів, порушує права людини на життя та здоров'я. В перспективі повоєнного відновлення важливим є не лише розбудова медичної галузі в Україні, а й забезпечення функціонування аптек у невеликих селах. На даний аспект наразі, на жаль, не звернута увага в Національній стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р. Не отримав, на жаль, підтримки цей аспект і в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення доступності медичної та реабілітаційної допомоги у період дії воєнного стану» від 29.07.2022 № 2494-IX. Однак саме відсутність медичної продукції знижує і доступність медичної допомоги та реабілітації. Положення ж ч. 2 ст. 184 КК України в теперішній його редакції, як видається, й надалі не буде забезпечувати належний правовий захист. Адже в цьому випадку мають діяти не кримінально-правові механізми захисту.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховного Суду від 13 грудня 2019 року у справі № 461/1824/15-а (адміністративне провадження № К/9901/12907/18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86361091>
2. Під гаслом оптимізації в Україні за кілька років закрили сотні сільських лікарень. ТСН. 21 серпня 2026. URL: <https://tsn.ua/groshi/viy-na-za-likarnyu-yak-selyani-buntom-vidstoyali-zberezheniya-medzakladu-731443.html>
3. Треба 270 тисяч, а є 18. Чому скорочують працівників волинської інфекційної лікарні. *Волинські новини*. 13 липня 2021. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/treba-270-tysiach-a-ye-18-chomu-skorochuiut-pratsivnykiv-volynskoyi-infektsiynoyi-likarni/>
4. Працівники Житомирської міської дитячої лікарні виступають проти скорочення персоналу та зменшення зарплати. *Суспільне Житомир*. 23 травня 2023. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/484975-pracivniki-zitomirskoi-miskoi-ditacoi-likarni-vistupaut-proti-skorocenna-personalu-ta-zmensenna-zarplati/>

5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація та ін. Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 2013. 1040 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та доп. К.: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
7. Європейська хартія прав пацієнтів
URL:<https://phc.org.ua/sites/default/files/uploads/files/hartia.pdf>
8. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/366-2021-%D1%80>
9. Максимович М.І., Литвин Н.А. Актуальні проблеми доступу до медицини під час воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С.330-332. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/80>
10. Сенюта І.Я. Право людини на медичну допомогу: деякі теоретико-практичні аспекти. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (17-18.04.2008, м. Львів). Львів, 2008. С. 277-283. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_277.pdf
11. Соловійова О.М. Доступність медичної допомоги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 4. С. 109-112.
12. Пашков В.М. Економічна політика держави на фармацевтичному ринку: проблеми господарсько-правового забезпечення. *Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення* : монографія / За наук. ред. Д. В. Задихайла. Х. : Юрайт, 2013. С. 54-140.
13. Пашков В. Терміново: все про руйнацію державних та комунальних медичних закладів. *Щотижневик «Аптека»*. 30 березня 2020. URL: <https://www.apteka.ua/article/539411>
14. Пашков В.М. Правові особливості діяльності комунальних закладів охорони здоров'я: право на існування. *Щотижневик «Аптека»*. 11 серпня 2021. URL: <https://www.apteka.ua/article/604904>
15. Межва Л. «Якщо аптека не продає на 50 тисяч у місяць — вона збиткова» – експерт. 14 березня 2014 р. *Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/regions/_akscho-apteka-ne-prodaye-na-50-tisyach-u-misyas-vona-zbitkova-ekspert/547197